

NỘI DUNG

Bài trước tôi đã kể cái miệng lưỡi hùng - biện của mấy nhà thuyết-khách có ảnh-hưởng với đời thế nào, kể lại nói hiện-thời trong xã hội mình đây cũng hàng ngũ thuyết-khách không phải thuyết-khách, mà chỉ là lấy nghề nói-dộc làm kế sinh-nai rất nhiều. Ôi, nói-dộc mà có thể làm được kế sinh-nai, tôi những kẻ du-dăng vô-nghề kia đều khuyên-hướng về cái chủ-nghĩa nói-d c, mà xã-hội này sẽ thành ra xã-hội như-cổ-dịch tại những đàu nói-dộc cả.

Nói đến « nói-dộc » thì ai cũng đều không ưa, vậy mà làm sao nói -dộc lại có nhiều người nghe, vì những kẻ nói-dộc kia không mấy khi chịu nhận mình là nói-dộc, thứ nhất là những kẻ đã chuyên nghề nói-dộc một cách khéo-léo trăm bề, khi làm cho người nghe phải mê-mẩn phải yêu-thương, phải quên mình là đang nghe lời nói-dộc. Như nói đến văn-chương thì rõ ra một nhà đại-văn-chương, nói đến nghệ-luận thì rõ ra một nhà đại -nghị-luận ; nói đến kinh-tế thì rõ ra là nhà kinh-tế đại-gia ; nói đến học-thứ thì rõ ra là tay học-thực tự-phách ; nói đến thời-thế thì rõ ra là tay biết truyền Tấu biết, biết phân-doán hình như một vị quốc-sự giăng - sanh, nói đến việc gì thì cũng động việc này, động việc khác, vận - mạng quốc gia như nằm ở trong tay ; bình-phẩm nhân-tài xã-hội thì anh nọ dốt, anh kia vô-tài, anh nọ gần, anh kia xa, ai cũng chê, ai cũng ngưỡng-mê, ai cũng không bằng anh, làm cho người nghe phải mê-mẩn như thần, như thánh, như Phật, như Đế-thiên, như Thánh-tể, người nghe cũng vui tai, vui mắt, nói-dộc cũng sướng miệng, sướng như có ai hỏi rằng : « anh nói vậy, anh nói thế » thì nói đó, thì nói quả thật là thế, là giỏi, đáng mặt làm thầy, làm cha, chúng tôi rất lấy làm cảm-thở cho đồng-bào ta có được một người như ngài, sau này quốc-gia xã-hội hẳn có phần thịnh-vượng ! Song tôi dám hỏi : « anh nói vậy, anh nói thế được gì chưa ? » Hỏi như thế chắc anh nói-dộc nguyền hòng không được đáp được, bấy giờ mới lại nói những câu nói-dộc khác, nói là « tôi chưa gặp thời » nói là « đời không ai biết tôi » người nghe nói mà phát rầu, cười người có miệng có lưỡi mà không ai không gan ấy, chưa đến thời cho nếu gặp thời thì làm gì ? Đời không biết chờ nếu biết thì thì - thử việc gì để đáp với đời ? Đáng khinh một kẻ chỉ nói-dộc ! Đáng ghét một kẻ chỉ nói-dộc !

uống chỉ thời-buổi ngày nay chỉ
 ôi-buổi thật-hành, thật-hành Tu
 trí-óc, thật-hành cái đởm- càng
 để cạnh-tranh với đởm. mở nói-

thuộc địa khắp mọi chỗ, đến
thuộc dân khắp mọi nơi, cần
tranh một cách thật-hành, b
cầu qua biển cõi mây bay l
trên, năm châu như một nh
tín tức mau như gió, chỗ n
đại-học-đường, chỗ kia đ
thương-điểm, nhà Bắc-sĩ n
mới phát-minh một đầu mới
ông Kỳ-sư kin mới chế-t
được một c: kẻ-tai, trăm c
ngân việc, trăm khéo ngàn
tối t ở một cách thật-hành
thật-hành thì sống, không
thật-hành thì chết, thật-hà
thì thắng, không thật-hành t
hại; người không thật-hành l
người hại đời, xã-hội khôn
thật-hành thì xã-hội đảo-
Vây mà cứ quanh năm h
tháng, từ sáng chí tối, đem b
cháo nói dộc ra dộc lẫn nhau
phóng có sanh-tồn nổi chàng
phóng có cạnh - tranh nổi
chàng ?

Đã hay rằng có nói thì sẽ có
âm, học thuyết Tôn-Văn c
âm: « Biết khó làm không khó
ong những người chuyên nghề
nói-dộc này cũng không có th
âm là « biết » được, chỉ là
quan-lạc những câu chuyện
goài đường, rồi tô-diêm thêm
mà nói-dộc, ông Khổng-T
nói: « nghe ở đường mà nói
ở đường » chính là chỉ vào
nững kẻ ấy đó.

Có những thế mà thôi đau.
 Nơi-dốc đi tới đâu, thì tiếng
 chen-chê đờn-áo lên tới đó, anh
 đi-dốc muốn cho cái thuyết
 nói được ly-kỳ, thì người
 nào đang được xú-hội khen,
 tất đặt điều mà chê đi,
 người nào đang bị xã-hội ghét,
 tất đặt điều mà khen trái lại,
 mà cho người nghe phải nhận
 thuyết của mình là mới lạ,
 cái ĐẠO NÓI - DỐC của
 anh mới được thành - hành,
 ông khi cao-hưng nói-dốc có
 quyền cả năm đại-châu, hai
 đại-giới, cũng lịch-sử cổ-kiểm
 nhân-loại đang vào trong
 phạm - vi miệng lưỡi của
 anh! Tiên - nho có câu : « kỳ
 ngôn chi bất tặc » nghĩa là :
 lời mà không biết mặc-cớ
 có vậy thay !

lấy ai chẳng biết rằng :
người có thể kêu là
người làm ăn », thì miệng
chúng khi nào chịu nói ra những
hư - ngôn, tai không khi
chịu nghe những chuyện
văn-hảo, chỉ một mực là sự
theo với sự biết đẽ dăng sức
văn-tranh với đời ; lại xua
những bậc anh-hung hảo-
lập nên những sự-nghiệp
đạo, đều là chưa sẵn có cái
« trâm, tiêm, cang, nghị »,
không khi nào chịu nói ra
câu nói-dộc, mà những kẻ
biết nói-dộc thì không bao
giờ hành ra được một việc
hạ.

y vậy, kẻ nói - đóc sớ - dĩ
ngày càng nói - đóc lại tại kẻ
đó còn có người như ông

Ai bảo Công-Luận-Báo không có tri-âm?

Tôi chẳng muốn cầm ngòi viết trả lời cho tờ báo Công-luân là một tờ báo làm cho quang cảnh này kè đến đến, cho máy con kỳ nữ làm gì, vì tôi cũng là người biết quí trọng ngòi viết, tôi chẳng muốn cho ngòi viết của tôi phải chịu oan vạ bầm nhơ vào nơi đày đọa. Duy vừa rồi đọc Công-luân Báo thấy một bài nhan đề là bàn về cuộc bất-chiến của M. L. Létche-Đức nào đó, mà xui cho tôi đến đày bải rồi, tôi chẳng nỡ thấy một người đồng bào của tôi trong cơn mơ ngộ mà tôi không kêu cho tỉnh dậy; trong vòng khổ tứ mà tôi không còn cho sáng ra; một đày, nói cái mà tôi không chỉ báo cho biết; thì có lẽ lương-tâm tôi cũng không an. Vậy nên tôi viết bài này, song chẳng biết M. L. Létche-Đức có tỉnh ngộ hay không? Hay lại lấy an làm oán. Tôi mới biết rằng mực Tàn đau lòng gở, ôi trời đày đủ mấy ai biết nghe lời nói bài !

Như trong bài đó tác giả mở đầu nói ngay rằng: Tôi đối với tờ Công luận Báo thời chúng có cái ơn chí trọng hết. — Có một câu do đó dứt cái kiến-thức tác giả rất là hẹp hòi — cái độ lượng tác giả rất là nhỏ hẹp, dẫu là ngồi bút viết báo thì là ngồi bút chúng, diên gì dạng nói thì nói, là là tờ báo thì là đàn ngôn-luận chung, điều nào đáng giải-quyết thì giải-quyết; không khi nào vì riêng mà vì chung, vì mình mà quên cả hội, và như tôi đối với tờ Công-loận Báo Đ. P. là cứu-thủ, song sơ hành tờ Đ. P. phải sai lại càng phải hơn; với tôi đối với tờ Công-loận Báo Đ. P. là an-mãn, song sơ hành báo Đ. P. quấy thì lại cũng phải chừa, chừa vì khôn là dư-luận chung, mà tờ Công-loận là tờ báo chung, chứ chẳng riêng của mấy ông trong tòa soạn. Vậy mà nay ông mở đầu đã tuyên-bổ rằng ông không có chịu ơn gì với báo Công-loận, cuối lại thấy ông lặp lại một lần rằng ông chủ bút Công-loận xưa nay tuy chưa có giao-thiệp là lại đã có một sự hăm khích rằng — Ông đầu nói thiệt tình mặc dầu, song mới nói rồi mà cũng đã nói ông cầm cây viết viết báo mà chưa kiến-thức, chưa có độ lượng chút. Nếu ông thế thì ăn gì của báo

người nghe thì còn nói-dọc,
tại kẻ nói-dọc đã chắc không
nào thi-hành được việc gì,
kể nghe nói-dọc chắc cũng
đôi đôi không làm nên công-
nghiệp gì, mà cái bệnh nói-dọc
sẽ lần - lần truyền - nhiễm
nhau vậy.

thì nói đây chắc mấy ngài
định nói dộc đến lòng giận
sống tôi xia thủ thiết rằng
vốn không thích nói-
mà cũng không thích nghe
độc. Và chẳng nước nhà
gười như tôi, etc. ngài nếu
tôi cần gì sao không thì thờ
cho xà-hội nhờ, cho quốc-dân
mà-chỉ dùm năm dùm ba
tôi cái câu chuyện nói-độc
không cần có việc gì nữa,
thì xà-hội còn mong gì ?
Độc-dân còn mong gì ? Ta
cái phong trào giải-thanh
-tranh ở thế-giới này càng
càng bành trướng, lời nói
càng thể thay được việc làm
càng lợi không thể thay
càng chân-tay, khôn sống đời
mạnh được yếu thua, rồi
ngồi cũng không thể an-
ngồi đây mà nói-độc

N. K.

Công-luận thì ông có việc nhảm nhảm mà khuu mà nịnh mà dốt hay sao? Mà ông cần phải tuyên-bố ra cho công chúng thì biết! Kéo ông lại đây, khi đọc gia-chư-tôn còn nhảm, tru-kia thì làm thông tin cho tờ Lục-Ty-Tân-Văn, thì trong một lúc rồi, có soạn giấy tờ Công-luận-Báo với tôi đã có cái y-kiến bất hợp củ-nhau và cũng bởi vì có cái mà tôi không đồng-thập khế ước họ biến đến nay, tôi chỉ dự xem bài nói tới Đ. P. T. B. mà thôi, chứ c-bên Công luận thì không để ý làm c-lâm... — Một những lời ông nói mới biết cái câu tôi nói trên kia chẳng làm, cái lòng dạ ông quá bất-hợp-thuật! Cái khi đó ông quá bất-biến-thuật! Trong khi hai tôi và anh biến, tất cả một bên phải mà bên quốc, phải hay quý người nước quê có lẽ thấy rõ hơn người nước nước, ông là người nước nước, mà cho du-luận ông cũng bằng, thì phải do cái lý thuyết! Tại bên phải đến thì thế nào? Cái nghĩa hai bên trái lẫn nhau thế nào? Bây giờ mới có thể nhận cái câu công bằng mà các phi-quy được? Chớ có làm như lời ông nói đó ông vì có hiểm riêng với bà C. L. mà kỳ bất-chiến này ông chỉ đi nói bài vô bên báo P. T. thời, còn bên bên báo C. L. ông không hề tá-nhĩ... — Ông nói đây thật hay đấy, tôi kỳ không thì không được biết, nhưng kỳ lại cái dụng ông đã nói đó thì tôi cũng có thể chụp hình được cái ông đã cái khủ-dạ của ông rồi!

Ông lại nói : « vậy thì nay đây tôi
thật việc mà để bàn qua cuộc hội
nhân ngày nay, thì lẽ cũng có một
nhân như trong hàng để giả tạo
quá tôi là người vi phạm bạn, đúng c
tra hèn, và cho thấy bất lợi, tức gi
xưa nay chủ yếu ư không. Câu ông
đó mới là nói hay? Lẽ dĩ nhiên ông
hợp lý, khi đó ông đã nhớ m
ng lại còn đang đem cái lòng đ
lý khi đó ấy mà để đặc để giả chu
đi, như trên kia tôi đã nói, từ bản l
nguyên luận cũng, đã là bản ng
nhưng, thì có phải là chủ cho ông
mượn để luận b. không mà ông
giao luận thì C. không là chủ ch
g. rồi như, không mà ông h
h. Câu ông nói đó cũng đ
đ cuối một

Ông lại nói: «Va lại mới báo-quân ông nhập đã, có ông Viên-Hoàn là một ông đương-quân của tôi là tôi phải làm lễ bái vợ»... Chẳng hay ông chỉ vậy? Ông với ông Viên-Hoàn có một ông đương-quân chung nữa, thì tôi ra phải, quấy ra quấy, cuộc bắt nên đã có quốc-dân phân-đoán rõ ràng, không phải nói nhảm mà được ông phải bình-vợ mà mạnh, ông nói lời» thế nào vậy? Mà ông Viên-Hoàn nào thêm cô mợ ông? Ông lại nói: «bạn Đông-Pháp là-Báo mấy ty, ấy làm như đã chinh-bại được nhà trước, ty nhà nước và Đức quốc khi xưa»... Ông ty-thì đó có vị thay! Song ông biết ông đục lại có mợ gì ông? Hay chỉ càng thêm giá trị của Đông-Pháp? Sau đây tôi chỉ đem lời chân thành mà khuyên rằng: ông muốn bàn về nghĩa chiến thì xin ông hãy rằng độ đi làm bài hai x3-thuyết «bút chiến» ông Đẩu-Nam đang trong báo Đông-Pháp, bấy giờ ông sẽ hiểu được là thế nào, chứ còn như mấy ông luôn luôn dạy tôi tại xa phép mà phở cho rằng: dốt lắm!

Ông lại nói: song theo chi p rặng

rồi, và có lẽ còn có nhiều trang
 khác. Ông nói như thế có lẽ ông
 ông là trang ăn sĩ đó phải không?
 Tư tưởng của ông như thế, ông
 cũng như thế, ông cũng như thế,
 ở nhà với vợ con còn đang đung
 đu đủ mặt với báo chương nữa, tôi
 không phải là quá đáng đâu!
 đứng gần
 gặt nói: Ông chủ-bút tờ Công-
 vụ lòng nhiệt thành muốn
 đi về con nhà Nam ta mà
 nữ lưu cho thoát thoát được
 con nhà con mình đến bộ, nên

mới chịu hao tổn mở cuộc thanh
đẹp. Châu Qì Địch từ các nhà
hiết cái số kiến của ông thiệt là
tự cớ dĩm. Gái khướ cắc dỗi
điểm đàng, đem cái mặt dạn mà
phơ lên trên tờ báo để trình diện
cơng chúng, thế là « văn minh tân
đá» phỉ không? Gái từ đợc tam
đờn già là lòng mi, bói đợc con
đẻ hồng tranh lấy giải thưởng,
văn minh tân bự đấy phải không?
Nếu câu như thế là văn minh tân
thì ông hay mau mau đem quẻ
dần đồ ông Chử-bút báo Công-
đắc lên đường văn-minh tân bự,
ông cùng lấy làm vui lòng lắm

Ông lại nói: rồi cáo vị thấy xa, hiềm chớ rồi, vị đứng cho bẻ, thì cái là cáo vị muốn cho người ta ngan nham chằm dằm cái biến u mê đó đây. Thưa ông nói chi vậy? Gái nhà Nam giữ ở nhà Nam, phong kín đó là, khi ở là một cô khước cải, giúp chồng thì khi xuất giá là một bà nội tướng; đang: từ đức tam tòng là phần s gia chủ rồi là công nghiệp. Sau ở cái phong chào mới mẻ này, sau tự do mặc ai, ai bình đẳng mặc cái bài học luân lý đó bèn ở đồng thược lấy làm lòng. Vậy thì ông là - ai em làm n cái biến u mê này - đó phải không? Nay ông quá

một cái chủ nghĩa đồng Tự-Do, mà mặt
khổng không đặc qui quyền (tức
kỳ quyền) làm đống vụn mảnh tủa
khởi chìm đắm nơi cái biển u mê
đầy thối nát cơ việc làm đĩ. Cứ
theo đi. Chớ còn giả quyền nhà ch
tối thì một không dám. Hai k
dám. Trăm ngàn không dám. Ông
— Ông lại nói về việc bắt đầu
Pháp nói theo kế hòa Ngô phạt N
mà trở bỏ mạng phở bình, nói h
lòng ông Mưu, để ông tránh l
mặt mũi giặc, để rảnh thì giữ d
cùng tổ Công-Lưu-Bảo ! — Ông l
rời ! Máy ông trong nhà ông Đ
Pháp đối với đồng-nghệp thì vẫn
niềm hòa thuận, ông tỏ báo là
ngôn luận, thì cứ phải nói theo
của ông là vô tư, đã vô tư thì ch
phải mun lòng ai cả, Dầu luận-b
nhiều lời cũng không ra ngoài đ
phải, ông dùng tướng báo Đổng-
sơ chủ đồng-nghệp châu lại ph
mà phải dùng đến kẻ vừa hòa v
phật ỳ đầu ! Song dân thế nào
lòng, câu ông tỷ thì Công-L
Nguy. Lạc-Quả là Ngô. còn Đ
Pháp là Hồn thì thiệt đúng lắm ! X
cảm ơn ông !

Ông lại nói: «*ty* như xưa ông Di
Nhi Papin (!) bày ra cái máy hơi nước,
ngài bị kẻ khác chê phá hại đó,
như Tôn-dật-Tiền (!) muốn đi xuống
cave dẫn quần, rồi lại bị giống
cham-ô phá hại đó, thì ai nào lại
không giận. Mỗi đi đem thần r
tổng hiến cho đời, ngày những đ
ngài ngủ giấc ăn, để rên đ
đang sự tu tưởng cho hay cho rộng
thi định ý rồi, mở bày ra lại gặp k
lại khừ không hay không biết
ông ra mà cầm ngàn phá hại, th
sự tu giác ấy nó xung ra biết l
quan nào! Có đáng đem chứng n
sự giận cho hết đi chăng? Như ông
lực lo cầm quyền Chủ-bật từ Công
quân lại, người bày ra cuộc «*th*
đẹp» cũng có lần hay, mà ông v
lòng yêu giống yêu nơi (!) nên chẳng
sự hao mòn phiền bực, mà lại gặp
quyết thất trí lần chen ra mà bài b
có phải đáng từa giận, g
và sự cười cho từ Đông Pháp
vay chăng?»

Độc một đoạn văn này của ông hình
sự bị thua thiệt, người không sao mà người
đang thua. ông đem việc Tự Do của
vui ông Denis Papin ông Tôn-
Tân sao ông không đem ví ngay
làng-Hồng, Tân-Cổ? Ông nói
Tự-Do của ông giảm ngủ giảm ăn
cho đời. (?) sau ông không nói là
thần công hiện cho dân lâu xanh
đúng như Ông lại phản nãn là
Tự-Do của ông giảm ngủ giảm ăn
rên dân nuôi nấng cái tư-tưởng kẻ
cơ rộng là mở ra cuộc thi sao
o. Nghe những lời ông nói đó, chúng

bay chệch trong đám lộn xộn ngày
nay, có tội nghiệp giùm cho cái công
«giếm giữ năm xưa» của ông Tể-
chánh Chủ-bút báo Công-Luân là bạn
tự của ông Lê-tích-Đức bắt tự là
Quần-tử. Trước què quắn ở Gò-cong
không nhĩ? Ông lại nói có đáng đem
mực vẽ chập bắt tội tày soạn Ông-
Pháp mà trả giết đi chăng? Cháu tôi
chỉ làm Lê-tiến-sanh ngồi gần dĩ làm
bộ? Tôi tưởng những kẻ quen phường
nhà, quen nơi giống, phải hại cần
phong hóa, cái dùi dầy Bão-Nam, thì
tưởng ông nên trả giết là phải! Tại
những kẻ nhảm mắt theo lũ, không
biết gì là phải là quấy là hư là nan,
tưởng đó là đường văn-minh, tự bỏ
vội vãng dẫm mìn dần vò phẩm mà
đem theo, thì tưởng ông cũng nên
trả giết là phải! Chỗ cớ này người
vị đạo lòng cho phong hóa, được nhà
mà quyết cần, trở cuộc thì sắc đẹp
đó đến nơi bị những lũ phẩm phẩm
từ nó mang, nó chưởi, nó lột vớ Hư
lòng, nó mua hơm chắc oán, thì ông
tưởng cũng nên lấy hình tày mà trừng
trủ giết làm chi tội nghiệp.

Oi, vì chúng tôi không hiểu cái chí
nghĩa của ông Tự-Do mà đã dấn vào
con đường này, hại mất đời người,
lên cơn có đáng đem trả giá không?
mà chúng tôi sợ quá! Sợ quá!

Ông lại nói: chờ chi đây ông Tự-Do
đã bày ra cuộc thí nghiệm để giúp
tôi Trung-Lập hay là tôi Lục-Tĩnh
bài bải, thí nghiệm là ông Tự-Do
còn cần thí nghiệm nữa? Tôi hỏi hai vị Cháu,
bắt đầu tuổi tác trọng hơn, tiền đời
làm được, biết nên, biết hư, biết
luận, biết xét, thì mới đoán cho ông
Tự-Do là đi về cái nào? Ông nói:
đẹp - đó là hư hỏng. Còn như ông
Tự-Do bày ra cuộc thí nghiệm để
lại gặp một đứa con, một trang cậu
bé con kia đứng xưng mình là thân
dòng họ-Thất, nên mua một khăn
mới, thì coi phải là mấy chú bé con
này sẽ bội bạc hay chăng! » — Ông nói
như thế thật là ngu-ngốc! Là phật-
trai không phân gì giặc-rò, chưa chào
giã mà khôn, trẻ mà đại, hướng chỉ
thời-dại một ngày một tân-hoá, người
ta càng ngày càng khôn mãi lên, vâng
dùng đương mực so với bóng đèn xé
chiếu thì đáng nào sáng láng hơn!
Cây non đương mọc so với cây đã cỗi
thì đáng nào tươi-tốt hơn! Quạt già
trăm tuổi không bằng «Phượng non mới
nở», vậy thì mấy câu bé con miệng còn
hỏi sữa kia biết đâu không đáng là
thầy dạy cho những kẻ già đời mà
muoi?

Ông lại nói : lại thêm thầy Bạt công biệt hiệu là Song-Hương, tuổi của thầy chung bao vận, đi ra nữa chẳng nhờ có họ do lật mìn và đổi con khổ mực thì đã bị chúng kêu bằng thầy này chúng kia, nếu hằng nhờ có học hỏi chút ít đi làm phép-bút cho người, thì ở nhà phải đi chịu cực khổ chán trần chán ngựa, rửa bát rửa nồi mà chửi ; nay thầy nhờ có chữ đỉnh phước dư của ông bà, nên mới được sấm u học chữa phước-mê-tai tại công-thu mà lạnh chẳng xé biết cái phẩm của mình. — Ông hay! Chẳng hay ông mất thì rồi hay sao? Là thoát ra những lời thắm u với u chẳng ăn-nhập vào đầu cả! Bà hay ông muốn nói thế đó nhưng ông Song-Hương, nhưng khôn với không ăn-nhập chỉ với ông S. H. một may-may nào, mà nói với cái vãng-đế e bắt-chiên về sắc đẹp : mà ông đang loan loan đó đá tạc đi xa đến một kilômètre! Chẳng hay ông có ngân hàng lại không?

Ông lại khéo lưm lặt những cái lý
thuyết ở nơi đầu đường xó chợ đồn
lại nào là : còn phải gải nhà quê kia
cố biết đầu đũa trang điểm, quanh
năm chỉ biết cái quần đầu gối, áo
màng tròn, mà lại là quần áo da dầy
bầy, hay nữa là khác : nào là : theo
thế thường hễ theo hình da dầy mới
chọn một đồ da-lầy, ăn mặc đồ da
dầy thì cái nhà-cửa cũng là da dầy,
cái ghế bàn ván bên cũng là da dầy,
gối cũng là da dầy : nào là : trong
một nhà phường, rầy kia ngó qua anh
dùn ông vác bụi sạch sạch rồi lại vác

